

cneazul Ivan din Birlad este legat de probleme importante ce se pun istoriografiei noastre: existența vieții de stat și a comunităților orășenești în Moldova sec. XII, a drumurilor de comerț care legau Moldova de orașele bizantine de la Marea Neagră (Mesembria), de Ungaria, Rusia și Cehia (Boemia). De aceea studiul lui Ioan Bogdan este important nu numai pentru slavistică, dar și pentru istoria României medievale. El înlătură un aspect inexact asupra vieții social-politice din Moldova în perioada feudalismului timpuriu. Astăzi rezultatele cercetărilor lui I. Bogdan și ale cercetătorilor ce au urmat sînt deplin valabile științificește: diploma bîrlădeană din 1134 poate fi considerată ca un fals alcătuit de B. P. Hasdeu sau de tatăl său Alexandru Hasdeu.

De aceea socotim interesant să introducem în dosarul discuțiilor asupra autenticității diplomei două texte publicate mai de mult, dar nefolosite de nimeni în această problemă. Este vorba de împrejurările în care a publicat Ioan Bogdan studiul său asupra diplomei lui Ivanko Rostislavici, primul studiu științific asupra acestei chestiuni.

Scrisoarea lui I. Bogdan către A. D. Xenopol. În 1889, cînd a publicat I. Bogdan studiul său critic asupra diplomei bîrlădene, el se afla în Rusia, unde făcea studii și cercetări în arhive. De acolo a trimis el Academiei Române studiul amintit, care a fost comunicat secției istorice la 28 aprilie, manuscrisul trimis fiind datat de autor: «St. Petersburg, martie 1889». În același an, după publicarea comunicării de către Academie, Ioan Bogdan scrie lui A. D. Xenopol o scrisoare din Moscova, la 17 decembrie 1889, scuzîndu-se pentru unele lipsuri din comunicarea sa și adăugînd cîteva amănunte de mare interes¹. Scrisoarea publicată în 1933, într-o colecție de documente literare, n-a fost folosită pînă acum de biografii lui Ioan Bogdan și de criticii autenticității diplomei bîrlădene.

Referindu-se la apariția în *Analele Academiei* a lucrării sale și la eventuale critici aduse de Xenopol, în corespondența lor care s-a pierdut, Ioan Bogdan spune: «N-am putut da nici o părere asupra timpului și persoanei ce a putut produce acest falsificat, neavînd datele trebuincioase. Chestiunea aceasta ar fi trebuit să formeze un al treilea capitol al memoriului. Regret că nu m-am putut folosi de articolul domnului Hasdeu din «Traian» (pe care îl citați d-voastră). La Petersburg nu l-am căpătat de la nimeni, înainte de asta nu l-am citit niciodată... Știu numai atît, că d. Hasdeu nu mai ține acum la autenticitatea diplomei. Dovezile lingvistice sînt așa de evidente, încît numai cine n-are nici o idee de istoria limbii rusești poate să mai stea la îndoială. Părerea mea despre aceste spuse o împărtășește și Soloviev, pe care am uitat să-l citez»².

Din această scrisoare rezultă cîteva concluzii interesante. Mai întîi, I. Bogdan, lucrînd în străinătate, nu a putut avea la îndemînă întreaga literatură românească a chestiunii, în special ediția diplomei bîrlădene, cu un comentariu vast, publicat în ziarul «Traian», I, 1869, p. 199. Astfel, i-au scăpat două dovezi hotărîtoare ale falsului: existența unor diferențe și îndreptări în ediția din «Traian» față de textul publicat cu nouă ani înainte de «Instrucțiunea publică». Aceste corecturi reprezintă încercarea editorului de a îndrepta, măcar în parte, imposibilitățile fonetice ce s-au strecurat în prima ediție, corectări

¹ I. Torouțiu, *Studii și documente literare*, IV, București, 1933, p. 474.

² Este vorba de Serghei Soloviev, autorul lucrării *История России с древнейших времен*, St. Petersburg, 6 vol. 1851—1879, pasajul despre diplomă se află în vol. II, p. 117.